

Наталия Малецка-Новак
Стоваришыня «Руска Бурса» в Горлицях

Рік 2023 – роком Юрия Новосільского

Схваліньом з дня 22. липця 2022 р., Сойм ПР рішыл, што 2023 рік буде Роком Юрия Новосільского, єдного з найвыдатнійших сучасных іконописців і богословів, якого рід веде ся з лемківской Одреховы. Факт тот спричынил, што превелика кількіст музейных інституцій і ґалерій посвятила част своїх програмовых діянь для вказаня творчости і жытя артисты. Єднак не лем музеї влучыли ся до празднуваня Рока Юрия Новосільского, бо і інчы інституції і єдиниці ци то науковы, ци театральны і дальшы – явило ся вельо розмаїтого рода публикаций, прошли перформенсы, концерты, показы.

Традиційом польского Сойму є принимати даний рік як окрислений меном вызначной особы або осіб, што своїм жытьом ци творчістю внесли значучый вклад в культуру Польской Республики. В урядовым схвалінью посланці звернули увагу, што «в 2023 р. припадат 100. річниця народин Юрия Новосільского – выдатного маляря, рысовника, сценоґрафа, педагоґа, філософа, теоретыка штукуы, реліґійного мудреця, узнаваного за єдного з найвыдатнійших сучасных іконописців». І далє: «єст узнаваний за єдну з навядатнійших осіб польской сучасной культуры. Малярство,

його теоретичні основи, теологія, артистична педагогіка, діяльність для промоції і спомогання штуки – то лем декотры з обшыри, в яких артиста выказувал неслабнучу активність і односил безсперечны успіхы» – подано в документі. Посланці припомнули, што окрем творіня штуки Новосільській і о ній писал. Зробил выposaжыня і поліхромії інтерерів чысленных православных, грекокатолицкых і римокатолицкых храмів. В творчости світского характеру черпал з осягнінь авангардовой штуки і традиций візантыйского малярства. Його штуку до днес узнают за унікатове явиско, што лучыт сферу сакрум і профанум.

Новосільській ціле жытя провул поза географічном Лемковином, але, як сам оповідал – одчувал з ньом глибокій эмоційный звязок, черпал з ней част своїх артистичных інспіраций. Підкрислял, што была його правдивом отчызнам, де одчувал близкіст двох світів европской культуры – грецкого і латыньского.

Рік Новосільского в великій мірі был празднуваний в Кракові, з яким артиста звязал ся іщы в 1940 р. і – з малыма перервама – оставал му вірный до смерти. Своі річницьовы події приготовили м.ін. Національний Музей, Музей Сучасной Штуки в Кракові МОСАК ци Краківській Форум Культуры. Як першы, подля хронології подій, Новосільского одзначыл Палац Кшыштофоры, одділіня Музею Кракова. В рамках проекту *Видок на Краківян* на выставі *Краків од початку, без кінця* в Палаці запрезентувано памятки по Юрию Новосільским і еден з автопортретів артисты. Експозиция была доступна од 11. січня до кінця мая 2023 р. Обекты вказуваны на події были удоступнены Фондацией Новосільских діючом при Галерії Стармах, де 17. січня одкрыто выставу пн. *Працовня Юрия Новосільского*. Експозиция приближыла публиці передо вшиткым інтереры, де працювал артиста. Не была то реконструкция його працювні ци мешканя, лем комбінация мебели, што през жытя товаришыли Новосільскому і з яких завдякы пензльови знал робити окремы творы штуки. Тота сама галерия, спільні з краківским Бункром Штуки, зорганізувала в червци подію «Субота з Новосільским». В програмі події были артистичны варштаты, промоция альбому і фільмовый показ документів о артисті.

Іщы в січни в Музею Ікон в Варшаві мала місце інавгурация выставки батіків інспіруваных творчістю Юрия Новосільского. Авторами прац были участники занять батіку проведених в Магазині Штук в Варшаві. Експозиция была доступна лем місяц, до 21. лютого. Так само в січни,

в Великій Сали Королівського Замку в Варшаві, осмий уж раз был організуваний православном парохійом св. Іоана Климача і Стотаришынём «Вірны Традиції Поколінь» концерт коляд. Гослом тогорічної едичіі концерту было: «Ратуйме вольскы забыткы для будучых генераций в році Юрія Новосільського». Як раз в церкви Покровы св. Іоана Климача на варшавській Воли находят ся малярскы декорачіі зроблены Юрієм Новосільським – представляют святых, ангелів, евангелистів і выбраны сцены Нового Завіту. Іх стилістичный характер навязуе до візантійского малярства. Артиста намалювал іх в нижній церкви на части бічных стін і в луках склеплінь. В 2022 р. поліхроміі вписано до регістру памятників. З огляду на погіршаючий ся технічний стан поліхромій, того самого рока рішыли провести ратунковы работы, зас консервацію довершыли в липци 2023 р.

Од 7. січня до 3. марца 2023 р. мож было в Бельській Галеріі БВА в Бельску-Бялій обзерати выставу *Стрїча*, на якій вказуваны были м.ін. проекты поліхромій Новосільського для костела Св. Духа в Тыхах ці інчы сакральны творы Мастера переховуваны в Музею Ікон в Супрасьлі в зоставліню з візіонерськыма проектами храмів архітекта Станіслава Немчыка. В 2023 р. Немчык, о котрым пишут, што был геніяльным архітектором, празднувал бы 80. народины. Одышол предвчасно в 2019 р.

Національний Музей в Кракові од 14. квітня вказувал выставу пн. *Новосільській. В сотну річницю народин*. На експозиціі были презентуваны творы з колекціі музею, м.ін. портреты і акты, абстракціі, вельоформатовый твір *Villa dei misteri* – інспіруваний помпейськыма фрескама, а тіж пейзажы – нп. *Село в горах*, што видимо представлят Лемковину з ей характерныма хыжачыма і церквом.

В лютым Краківска Православна Парохія, Центр Сакральной Штуку ім. Юрія Новосільського і Музей Ікон в Варшаві зорганізували торжественну академію з нагоды ювілею 100. річниці народин Юрія Новосільського. Подія прошла 19. лютого в будинку краківской православной парохіі. В програмі были: презентація альбому др Крестины Черні пн. *Новосільській в Варшаві і на Мазовшы*. Сакральна Штука і концерт церковной музыкы. Академіі товаришыла выставка *Сакральны проекты Юрія Новосільського* з колекціі Фундаціі Новосільських/Галеріі Стармах і Краківской Православной Парохіі. Вечер завершыла дебата посвячена літургічній мысли Новосільського, в якій взяли участ м.ін. епископ

лодзінсько-познанській Афанасий, о. Генрик Папроцкій, імось Марія Папроцка, др Кристина Черні і Анджей Стармах.

Кінцьом того місяця, докладні 25. лютого, в краківській грекокатолицкій парохії Воздвижыня Честного Креста архієпископ Євген Попович, митрополита перемышльско-варшавской архієпархії УГКЦ в Польщы посвятил одновлену бічну каплицю храму, в якій містит ся давный іконостас авторства Новосільского і інчы його ікони. Іконостас был выконанный на зламі 60. і 70. років ХХ ст. первістно до єдной з бічных каплиц костела св. Катажыны в Кракові, де молили ся товдышні грекокатолицкы вірны. Пак, коли одзыскали храм при ул. Вісльній 11, іконостас забрали зо собом. Слово на події мала і запрошена на ню др Кристина Черні, учениця Професора Новосільского, найбарже знана дослідниця жытя і творчости Мастера, авторка десятка статей і публикаций посвяченых артисті. Сам артиста з краківском церквом на Вісльній звязаний был такой од свого початку – был в ній крещений в 1923 р.

Выставом пн. *Сакрум – ікона – абстракція. Докола Юрия Новосільского* галерія ІМО в Старым Санчы так само прилучыла ся до празднуваня Року Юрия Новосільского. Од 20. квітня до кінця липця в старосандецкій галерії мож было обзерати выбраны працы Мастера і парунадцетьох інчых артистів, які продолжают напрям визначений творчом спадковинном Новосільского. Серед запрошених до участи в выставі гости нашли ся безпосередні ученикы Професора: Павел Дуткевич, Кжыштоф Клімек, Владислав Подразік, вшыткы презентуючы напрям метафізичной абстракції, а тіж артисты, для яких Новосільській становит сутьовый пункт однесія, м.ін. проф. Тадеуш Г. Віктор ци Данило Мовчан. Ідейом експозиції было вказати інспірації Новосільскым, зазначыти, што доробок того творці влинул на особливу свідоміст сакрум в сучасній штуці, зато організаторы запрезентували і працы Леона Тарасевича.

Од кінця квітня до 16. жолтня абстракційно-фігуратывну творчу двозычність Новосільского мож было обзерати в Галерії Сучасной Штуку Академії Любраньского в Познані на выставі зорганізуваній во спілпраці з Архієпархіяльнм Музейом там же. Цілю выставки было вказати малярство Новосільского будуче синтезом двох традицій: шыроко понятой авангарды, східнохристияньской традиції і візантійско-руской традиції ікони. Презентуваны были ікони в диялогу з чысленныма абстракціями.

В варшавській Кордегарді, галерії Національного Центра Культуры, кінцьом мая прошол зас вернісаж выставки *Юрий Новосільській*.

Противрагніня, што го одкрыл товдышній міністер культуры Пьотр Гліньскі. В час вернісажу о творчости Новосільского оповідал ей знавця, історик штуки бискуп Міхал Яноха. На выставі презентуваных было вісемнадцет прац, в тым вельо праві незнанных шырокій публіці. Экспозиция обнімала акты, натурморты, пейзажы і портреты. Выстава в Кордегарді была доступна до 25. червця.

В пятницю 18. серпня в Кіні Ілюзийон в Варшаві мала місце подія пн. «Ден з Юриём Новосільскым». В праграмі нашлі ся фільмы документауючы і приближаючы особу і вызначны творы артисты. Елементом подіі была тіж бесіда з экспертамі штуки і знаёмыма Юрія Новосільского – др Кристином Черні, Тадеушом Ничеком і Агатом Лавнічак.

В Тыхах, 22. вересня, з нагоды печатаня альбому *Новосільскій на Шлезску. Сакральна штука* проведена была конференция пн. «Ікона на нове столітя – Юрій Новосільскій в храмах Шлезска». Авторком альбому є др Кристина Черні, што як раз была єдном з прелегенток. О малярскым феномені Новосільского оповідал проф. Леон Тарасевіч, реферат о містэрыі простору Новосільского выголотил проф. др габ. Роман Мацюшкевіч, а о феномені сучасных шкіл і варштатів малюваня ікон оповіла Наталия Бінда-Кіщак.

Такой цілій 2023 р., бо од 7. січня аж до 19. грудня в Сали ім. проф. Юрія Новосільского, што є частю Музею Ікон в Супрасьли, мож было обзерати часову экспозицию творів з капліці монастырского дому Згромаджыня Сестер Обляток в Тыньци, збогачену іконамі, што походят з приватной колекціі. Дополніньом выставы был список літургічных молитв зроблений олівцьом през Новосільского. Раз в місяці проходили гын кураторскы опроваджаня і додатковы подіі звязаны з экспозиціём, як нп. артистычны варштаты «Стежком Новосільского».

6. і 7. жолтня 2023 р. на мурах Супрасьльского Монастыря презентувана была компутерова анімация Якуба Собчака пн. «Процесія Професора Юрія Новосільского». Анімация інспірувана іконамі Мастера «ожывила» творы Новосільского, постаті святых проходили в рытм церковных співів в выкананю Мужского Камерального Вокального Ансамблю «Pathos». Музыка верства навязувала до Великого Посту, часу, што го Професор особливо доцінял. Проекция была заплянувана так, жебы вписати ся в структуру мурів монастырского будинку. Ціла сеса артистычна інсталяция мала за задачу упамятнити Новосільского на Підляши, де творил, а де не все был розумлений.

В подібним часі, бо 7. жолтня, але в другым кінци Польщы, в Валбжы-ху в Судетській Фільгармонії, проходила подібна ініціятыва – получыня малрества, візуалізацій і музыкы. Был то концерт «Новосільській. Audiovisual Misterium» в выконаню джазового трія Артура Дуткевіча і візуального артисты Анджея Вонсіка. Артистычны коляжы і візуалізації з фрагментами образів Новосільского высвітляны были в формі велькоформатовых відеопроєкцій як фон до контемпляційных композицій Артура Дуткевіча, выдатного піяністы, імпровізатора, называного «амбасадором польского джазу». Дальшы выконаня містеріи были 24. вересня в Варшаві-Весолій, 14. жолтня в Лодзі ци 9., 15., 20. і 21. листопада одповідньо в: Любліні, Варшаві, Радомю і Домброві Гурнічій.

Науково Новосільского упамятнили в Кракові, де 10. і 11. жолтня в авли Академії Красных Штук мала місце конференция пн. «Профета з Кракова». Заінспіруваны феноменом артисты організаторы підняли дискусію на тему кризи сучасной сакральной штуки і можливости ей одновы. Реферували м.ін. о. др Герник Папроцкій, др Кристина Черні, др Оксана Романів-Тріска, Лукаш Гайдученя ци Віталій Міхальчук, а в панели малярів дискутували м.ін. проф. др габ. Гжегож Штвєртня ци проф. др габ. Леон Тарасевіч.

Інча наукова ініціятыва, яком был панель посвяченый конкретному варшавскому творови Новосільского – поліхромії костела на Єльонках, прошла 22. жолтня в Парохіяльным Домі Парохії Воздвыжыня Св. Креста в Варшаві. Бєсіді науковців товаришыл концерт церковной музыкы. Подію «Геній на Єльонках», окрем выміненой парохії, спілорганізувал Інстутит Папы Йоана Павла II і Працовня «Speculum Byzantinum» на Выділі «Artes Liberales» Варшавского Університету.

Новосільській в Лодзі то зас назва выставки од Лудзского Музею Штуки, што тіж влучыл ся в празднуваня 100. річниці народин Юрия Новосільского. Музей своим выставом припомнул 12-річний період жытя і творчости артисы, што го Новосільській провул як раз в Лодзі. Приіхал до того міста в 1950 р. на 27. році жытя, як молодой, «глядаючий» артиста. В лудзским окресі Новосільській окрем абстрактійных композицій, творил акты, сцены представляючы жены на пляжы, гімнастычкы і пльвачкы, портреты, групы з музыкантами, натурморты, пейзажы, сакральне малярство, сценографії, а головні містовы пейзажы, в тым – лудзскы. Новосільській лишыл Лудзь як дорзілый творця, зараз перед сороківком. На рєшту жытя звязал ся з Краковом. Час

тырваня выставки *Новосільській в Лодзі* то період од 11. жолтня 2023 р. до 25. лютого 2024 р.

Два дни пізнійше – 13. жолтня, одкрыто експозицію в білостоцкым Ратушу, будучым одділіньом Підляшского Музею в Білымстоці. Часова выставка пн. *Стріча з Воскресшым* є презентацийом творів зроблених в рамках XIV Медженародного Иконографічного Пленеру, організуваного Товаришыньом Приятели Новиці в 2022 р., в Весолій (до 2002 р. фунгувала як окреме місто, тепер є то дистрикт Варшавы), як раз там де колиси Юрий Новосільській працювал над інтерером костела і реколекційного дому. Выстава была дополнена ци радше збогачена о творы самого Новосільского. Участники новицкых пленерів живо хоснуют факт, што Новосільській одкрыл нову перспективу в штуці іконы. *Стріча з Воскресшым* презентувана была до кінця 2023 р.

Наступном з циклю музycznych інспірацій Новосільскым, презентуваном в рамках празднуваня Року Юрия Новосільского, была композиция Марты Гжывач, Себастьяна Маца і Марціна Судзіньского в награньовій реалізації Рафала Смоліньского. Премера 45-минутowego твору на женочый голос, електроніку, сопілкы, фісгармонію і електричну гітару мала місце 14. жолтня в рамках III едиціі Люблінської Соносферы в Академіцкым Костелі Католицкого Люблінского Університету. Композиция была створена на основі выбраних аспектів штуки і думкы Юрия Новосільского, а попереджена награнями в терені і выіздами до місц, де находят ся реалізації Мастера. Організаотором концерту была Люблінська Римокатолицка Архієпарія.

До дальшых упамятнінь 100. річниці народин Юрия Новосільского треба тіж причислити намавлюваня муралю на стіні єдного з бльоків, што находит ся при ул. Лютничій 22 в Кракові. Представлят він єдну з прац артисты, а зроблено го в рамках ініціативы «101 Муралів для Кракова». Не припадкове было місце, де возник мураль – в недалекій одлеглости од него находила ся родинна хыжа артисты і його остатня pracovня. Офіцияльна інавгурация муралю проведена была 24. жолтня. В час події прошла і одкрыта споминальна стріча «Памят по сусідскы» з участю сусідів, спілпрацівників і знаємых артисты.

Слуховиском «Голосы темрявы» упамятнили Новосільского в Польскым Радио Бялысток. Премера в радио проведена была 29. жолтня, а прапремерове перформативне чытаня штуки было літом в час Фестивалю «Медже вершами» в Супрасьли. В слуховиску нашли ся мотывы

зв'язані з іконом і глибокі гностицькі сюжети. Приготували го артисти зв'язані з проектом Мальчофф – об'єднання приятелі і творців Театру Вершалін. Автором і режисером штуки є Міхал Здунік, відповідальний тіж за музичні композиції.

В Національним Музею в Гданьску од 9. листопада 2023 р. до 3. марця 2024 р. презентуваный был образ Новосільского, *Акт* з 1978 р. Вистава была зорганізувана в рамках циклю «Докладні!», яким то циклем музей притігат увагу гости до лем єдного выбраного твору – кураторы поясняють його сенс, уміщевляють в шыршым контексті. Хоц предметом аналізу был лем єден твір, то самій выставі товаришыл цілый цикл подій – од варштатів білого співу, через варштаты писаня ікон, стрічу з істориком др габ. Анджейом Зембом, сценографком і антроположком Магдаленом Мухом, акторком Малгожатом Абрамовіч, по дебаті і концерт.

Грекокатолицька парохія Рождества Пресвятой Богородиці в Білым Борі, што ей храм од основ запроектувал Юрий Новосільській, была, разом з Союзом Українців в Польщі, організатором єднодньовой конференції посвяченой творчости Мастера. Подія довершыла ся 18. листопада 2023 р. По панахьді, молитві за душу бл. п. Ю. Новосільского в церкві його авторства, прошло одкрыта выставки *Сполнена мрія. Білоборській твір проф. Юрия Новосільского* і прелекції з презентаціями: Богдана Тхіря, Іреня Марканича і др Кристины Черні.

19. листопада довершыл ся фінал проекту *Диялогы з/о Новосільским*, што реалізуваный был в просторах Театру ім. Ванды Семашковой в Ряшові през студентів Інституту Красных Штук Ряшівского Університету, Выділу Красных Штук Університету ім. М. Коперніка в Торуню і гости. Выхідным пунктом был шыроко розумлений рисунок і зв'язані з ним перформативны діяня. Експеримент і імпровізація были тым, што інтегрувало ціліст. В час одкрыта выставки найперше презентуваны были перформативны діяня молодых артисток і артистів візуальних штук – тым способом вистава была монтувана, пак была дискусія о творчости Новосільского.

Єдиним фотографічным упам'ятніньом Рока Новосільского была вистава *Юрий Новосільській. Ту і там*. На експозиції презентуваны были два комплементарны пізріня на Новосільского зроблены през двох творців. Автором першой серії знімок был Ян Стичыньскі, цінений польскій фотографік, якій Новосільского вказал в інтимным, чорно-білым документальным циклі складаючым ся зо знімок зробленых артисті при

роботі, в хыжы, на учельні, з приятелями, на улицах Кракова. Вальдемар Здроевскі – автор другой серіі знімок, хоснуючы тот сам апарат, яким фотографувал Стычыньскі (Rolleiflex 6x6), выбрал ся в подорож слідамі Новосільскаго і спрїбувал днес, по веце як дэсятьох роках од смерці артысты, допалніці цыкл Стычыньскаго. Выстава *Юрыі Новосільскій. Ту і там* была даступна для гості в Галеріі Обсервація в Варшаві од 21. листопада до 23. грудня 2023 р.

На зламі років 2023 і 2024 мож было абзерати ішы дві малярскы експозиціі організуваны в рамках празднуваня Рока Юрыя Новосільскаго. Од 17. листопада 2023 р. до 4. лютого 2024 р. в Народовій Галеріі Штуку Захента презентувана была выстава названа просто *Новосільскій*. Вказувала она штырі сюжеты з творчості артысты: пейзаж, тіло, абстракція і ікона, што сопоставлены зо собом становілі дэфініцію творчості Новосільскаго.

Звінчаньом святкувань Рока Юрыя Новосільскаго была выстава на Королівскым Замку в Варшаві пн. *Штука смотрїня. Новосільскій і інчы*. Творчіст маляря была запрезентувана в контексті выбраных прац інчых выдатных артысток і артыстів другой паловіны ХХ ст., што в свогій творчості пїднімалі подібны як Мастер сюжеты. Представленых было блізка сто творів і блізка сто абектів, вказаных в дыялогу, а часом в конфронтаціі з творами знаных артыстів. Вернісаж мал місце 5. грудня 2023 р., інаугуруючы выклад пн. «Маляр ікон як ікона. Юрыі Новосільскій – герой і жертва попкультуры» выголосіла др Крїстіна Черні. Выставі, што тырвала буде до 3. марця 2024 р., товаришат додатковы подїі і кураторскы опроваджаня.

Скромнійше, але мїмо вшытко – Мастера упяматнілі і мы, Лемкы, што ся нїм так міцно гордїме. Пролшо тото в медыяльнм прлсторі. Отже в часопісі *Бесїда* ч.1 (190) за місяці січен/лютый 2023 напечатана была статя Пєтра Трохановскаго спомянаюча жытя Юрыя Новосільскаго. Початком рока на антєні радя лем.фм явлїлі ся двї бесїды – першом з нїх было архівальне інтєрвю з 1993 р. прлведєне з самым артыстом – Юрыіом Новосільскым з нагоды 70. річнїці його народін. О одношыня до Лемковїны, о звязкы з лемківскм культуром і інче звїдувала Мастера др габ. Олена Дуць-Файфєр. Другым програмом была прємерова емїсія бесїды редакторкы радя Олєны Стефановскы з о. проф. Генрыком Папроцкым, парохом кафедры св. Грыгорія Пєрадзє в Варшаві. Духовный розповїл в нїй о свогій долголїтній знаємості з Юрыіом Новосільскым.

Приводил спомины выїздів з артистом на Лемковину, їх долги бесіды – о штуці, історії штуки, іконах, теології, філософії, християнській літургії, і тіж о літературі. О. Папроцкій з цілым переконаньом посвідчыл, што Новосільскій ясно окрислял себе Лемком.

Протягом цілого рока в рамках штоденного інформаційного сервісу Новины радия лем.фм новинаре приносили вісти о вшыткых подіях звязаных з празднуваньом Рока Юрия Новосільского, а пошырены статі нашли свое місце на портали www.lem.fm. І в кінци – сес справопис довершат зазначыня упамятнінь Рока Юрия Новосільского, хоц певністю не вымінят вычерпуючо вшыткых проведеных в 2023 р. выстав, показів, подій, акцій ци інчых ініціятив посвяченых тотальному артисті, яким был геніяльний Юрий Новосільскій.